

Woorden op gordijnstof

Oprecht / Sincere – Sands Murray-Wassink

Cokkie Snoei - opening 18 maart 2012

Lieve mensen,

Van harte welkom bij de tentoonstelling van het werk van Sands Murray-Wassink. Het is voor mij een eer om deze tentoonstelling te openen. Als kunstenaar is Sands uniek en de sporen daarvan, zijn 'kunst' acht ik van grote waarde in de hedendaagse kunstwereld.

Wat is de kunst van Sands Murray-Wassink? Waar kijken we nu eigenlijk naar?

Een paar weken geleden omschreef ik aan een vriendin van mij, die geen kunstenaar is, Sands' kunst als volgt: "Hij schildert woorden op gordijnstof." Die vriendin keek me aan, en zei: "Nou, dat past goed bij jouw werk, Freddie." Freddie, dat ben ik, maar dat is een ander verhaal. Wat betreft Sands' kunst had zij het goed aangevoeld.

Het werk van Sands (en van mij) is veel meer dan het fysieke product, het schilderij, de tekening, de zinnen op papier, de woorden op gordijnstof.

Allereerst is er de performance van het kunst maken, het weloverwogen, intuïtieve, noodzakelijke besluit om wél de kwast te pakken. Tegelijkertijd is er de verbale of non-verbale analyse van waarom dat woord, die kleur, op dat doek, op die plek. Deze analyse heeft niet alleen te maken met esthetische of kunsthistorische argumenten, maar ook met politieke, kunstfilosofische, therapeutische en economische. De kunstenaar Sands leeft in de hedendaagse maatschappij en kunstwereld en verhoudt zich tot beide door middel van zijn producten. Hij wil alle aspecten in ogenschouw nemen; rekenschap afleggen van alles wat hij ziet met zijn kunstenaarsogen en –hart, bij zichzelf en bij anderen. Dat is niet makkelijk, want Sands ziet veel.

Eén van de voorwaarden om als kunstenaar een historische, politieke en economische positie in te nemen is een netwerk van bevriende kunstenaars, curators en andere toeschouwers die je werk goed vinden en waarderen. Sands noemt dit constellaties.

Sands is een belangrijk knooppunt in zo'n constellatie. Dat ziet hij misschien zelf niet, maar ik wel. Hij onderhoudt contact met vele kunstenaars en curators, brengt ze op de hoogte van elkaars werk, brengt ze in contact met elkaar en ziet waar de inhoudelijke raakvlakken liggen. Zonder kunstenaars als Sands was er geen actueel feministisch kunsthistorisch betoog. Misschien is die onzichtbaar, of onzichtbaar voor sommige mensen, maar, dát is niet nieuw.

Wat ook niet nieuw is, maar voor sommige mensen wel, is het niet vanzelfsprekend achten van de machtsverhoudingen in al die honderden, zo niet duizenden constellaties van kunstenaars, curators en toeschouwers op de deze aardbol, bijvoorbeeld de verhoudingen gebaseerd op genderverschillen en etnische en culturele verschillen. Voor Sands zijn machtsverhoudingen niet vanzelfsprekend en eenduidig.

Sands is een feminist. Hij verhoudt zich tot feministische kunstenaars en kijkt naar kunst (en kunstgeschiedenis, en kunstkritiek, en kunsteconomie, etc) op een feministische manier. Daar creëert hij vriendschappen mee, heel waardevolle vriendschappen.

Met behulp van die vriendschappen stelt Sands vragen bij de heersende veronderstellingen die hij meent waar te nemen in de praktijk die kunst heet. Hij bewondert de kunstwerken van zijn voorgangers die dat ook deden en tijdgenoten die dat ook doen, en door daar blijk van te geven op geheel eigenzinnige wijze, schrijft hij nieuwe verhalen. Verhalen die betekenis hebben in de nieuwe context die hij zelf creëerde. Sands is een *vernieuwend* kunstenaar, in de letterlijke zin van het woord. De anticipatie van zijn kunst is de kunst van anderen. L'art pour l'art. Kunst voor de kunst.

Sands kan zich met zijn kunst verhouden tot institutionele kunst én activistische kunst; hij begeeft zich in zowel marginale als institutionele kunstwerelden; hij zet een esthetische kwaliteit neer maar niet zonder dat hij rekenschap aflegt van de context waarin die kwaliteit iets betekent. Hij creëert een *gefragmenteerde, contextuele* betekenis, of —zo je wil— —als je van die club bent— een universele betekenis.

Sands laat zien wat kunst voor hem betekent in zijn leven als mens. Sands is niet naïef. Noch is hij onverschillig naar zijn publiek, naar u. Hij wil u inzicht geven in wat hij doet, wat hij kunst noemt en waarom. En dat dat een zoektocht is. En Sands doet dat met trots, humor, betrokkenheid en zelfkennis.

Misschien vindt u het werk van Sands mooi, boeiend, interessant. Misschien biedt het u blijdschap, troost, voldoening, inspiratie. Misschien vindt u het helemaal niets, of leest u liever een boek. U ziet hier om u heen een instrument waarmee u zich kunt verhouden tot anderen, de maatschappij; naar aanleiding waarvan u een eigen verhaal kunt vertellen, of u nu kunstenaar bent of niet. En wij, feministische kunstenaars en curators, geloven dat het verschil maakt dat wij onze verhalen vertellen, en u de uwe. Daarom staan wij hier nu vandaag in deze galerie.

“It is feminism that constitutes art.”

Het is feminisme waardoor goede kunst (nog) bestaat.

Wat is nog de rol van galeries in het mogelijk maken van deze vernieuwende, gefragmenteerde, contextuele kunst? Waar staan zij in de actuele, heersende kunstopvattingen en het steeds veranderende kunst- en cultuurbeleid van de overheid? Wat moet een galerie met een beleidsterm als ‘cultuurparticipatie’ alsof kunstenaars en galeriehouders dit niet ooit zelf hebben uitgevonden? Wat levert een kunsteconomie waarvan de essentie de emancipatie van de toeschouwer én kunstenaar is, aan geld op? Kunstenaars die in de wijken van Rotterdam een breiproject doen met ouderen omdat ze daar wél een kleine subsidie voor krijgen, is dat nu wel of geen kunst?

De muren van kunstruimte worden nog altijd steeds verder opgerekt. De esthetische, politieke en economische belangen van kunst blijven veranderen door tijd en de productie van kennis over en door kunst. Kunstmuren worden steeds opnieuw afgebroken en opgebouwd, en de vraag is, kun je ook de uitgang nemen uit deze dominante fictie, omdat we de mogelijke antwoorden op eerder genoemde vragen eigenlijk niet zo interessant en belangrijk vinden? Maar wat vinden we dan wel belangrijk?

Sands vindt oprechtheid belangrijk. Hij doorbreekt taboes. Kunst heeft voor hem een therapeutische functie. Dat maakt hem kwetsbaar, maar het is ook zijn bescherming. Door te laten zien wie hij is, geeft hij zijn toeschouwers het allerkrachtigste, namelijk de herkenning en erkenning van pijn, verdriet en stress, die mensen ervaren door gebeurtenissen uit het verleden of bij het inrichten van hun dagelijks leven: zingeving, werk, vriendschappen, liefde, geld.

Met mijn ogen als oud-directeur van Transgender Netwerk Nederland en nu bestuurslid van de patiëntenorganisatie Transvisie, zie ik twee mythes in de maatschappij waar ik als transgender en als niet transgender last van heb:

1. Ten eerste is er (nog altijd) de mythe van seksualiteit en seks; dat het iets vanzelfsprekend is, evident, bij voorkeur oncomplex en makkelijk. Het praten over seks, de gevoelens daarbij, de reactie van het lichaam, de onzekerheden, de veranderingen —hoe ontwikkel je je eigen taal in bijzijn en altijd daarna weer de afwezigheid van de ander of anderen?

2. Ten tweede is er de mythe van succes; dat succes altijd maakbaar is, als je maar wil, terwijl omstandigheden en toeval daar een heel grote factor in zijn. De meerderheid van de mensen kent angst, stress, moeheid, overspannenheid, burn-outs, depressies, manisch depressiviteit, psychoses —of wat dan ook dat je hele planning in de war gooit; maar toch zijn het geen neutrale, makkelijke dingen om tegen iemand te zeggen.

Sands heeft de taal voor deze twee dingen wél. Met zijn kunst en WHOLE PERSON kunstenaarschap deconstrueert hij deze twee mythes op een wijze zoals alleen hij dat kan. En ik denk dat dat ongelooflijk waardevol is in deze tijd. Hij zegt tegen de toeschouwer: “Kijk, het is oké.” En hij doet dat zonder de meester te worden, de substituut-ouder of -partner. Door middel van zijn kunst op deze twee heel ingewikkelde thema's geeft hij een alternatief voor hiërarchische, lineaire, familiale, patriarchale en ook matriarchale relaties, namelijk een constellatie van *queer* levens.

Ik citeer uit *The Queer Art of Failure** van Judith (Jack) Halberstam uit 2011:

“We will wander, improvise, fall short, and move in circles. We will lose our way, our cars, our agenda, and possibly our minds, but in losing we will find another way of making meaning in which, to return to the battered VW van of *Little Miss Sunshine*, no one gets left behind.”

Ondertussen woekeren kunsthistorische betogen zich gefragmenteerd, contextueel, soms zichtbaar en soms onzichtbaar voor ons, voort —dat vind ik persoonlijk wel een fijne gedachte. Ik bedank Sands voor zijn werk, en de anticipatie van de tekst die ik hier voor hem en voor u heb mogen uitspreken.

Geniet van de kunst van Sands, uw kijkervaring en performance als toeschouwer, vertel uw verhalen aan elkaar. En als u al niet overtuigd was, hoop ik u te hebben kunnen overtuigen dat de kunst van Sands een goede investering is, emotioneel en zakelijk gezien.

18 maart 2012

Suzanne van Rossenberg

*Halberstam, J., *The Queer Art of Failure*, Duke University Press, Durham and Londen, 2011, p. 25